

Universitätsbibliothek Paderborn

Ars Semper Gaudendi

Demonstrata Ex Sola Consideratione Divinae Providentiae Et Per
Adventuales Conciones

Laetitiae Perfectae Artificium In Conscientiae Recta Efformatione
inuentum, & per Adventuales Conciones expositum ac demonstratum

Sarasa, Alfonsus Antonius de

Antverpiae, 1667

§. IV. Ostenditur minimè insanum, aut vitiosum esse, benè de actionibus
suis à se praestitis sentire & judicare; sed contra potiùs sanctum.
Explicantur quaedam oppositae auctoritates Patrum & Sacrae ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-11367

§. IV.

Ostenditur minimè insanum, aut vitiosum esse, bene de actionibus à se præstitis sentire & judicare; sed contra potius sanctum. Explicantur quædam oppositæ auctoritates.

23. **D**Vo iis quæ à me dicta sunt video posse opponi, quæ non exiguæ sunt momenti; quæque si rite exponantur, magnam argumento nostro lucem dabunt. Et primò quidem, non abs re quæri potest, an consultum sit existimare te rectè agere, & de virtute propriâ iudicium ferre sibi fauorabile: quinimò & pro re benè actâ se laudare & quodammodo sibi gratulari. *Primò* enim satis constat, mente captorum id esse sese mirari, & laudibus extollere. Jam verò siue meipsum laudem, siue mea me laudet Conscientia, id quidem perinde stultum, cum nemo à Conscientiâ suâ sit alius, sed vna sit atque eadem res. *Secundò*, perfectioni, ad quam contendendum est, profus id videtur contrarium, arbitrari se rectè & ex virtutis regulâ actiones suas instituire. Aliâ sanè viâ, virtutis apicem tenuere Sanctissimi quique viri, Per summam enim demissionem animi *verebantur opera sua* cum Prophetâ Jobo, & tam exilem projectamque de rebus suis habebant existimationem, vt sanctissimas etiam à se præstitas actiones, virtutumque heroicarum exercitia, cenfario notarent calculo, & verò etiam culpæ plerumque condemnarent. Posset id quidem pluribus euinci Sanctorum Patrum testimoniis; vnum tamen dissimulandum non est, illudque celeberrimum D. Gregorij ad Augustinum Episcopum Angliæ responsum, quodque in Decreto refertur. Ita inquit. *Bonarum mentium est ibi culpas suas agnoscere ubi culpa non est.* Hoc autem bonarum mentium si sit, cuius demum mentis erit, actiones suas palpare, laudibus efferre, & quasi fortum formosissimum blandè demulcere & quodammodo defuauari? cuius, inquam, id mentis erit, an insolentis an insanæ? profectò id bonæ mentis esse non dicet Gregorius. *Tertio*, quid est arrogantia ansam dare si hoc non est? quàm facitè insolescet, qui se, quæ laude

*Obiicitur
dicitur. Non
videtur
consultum
esse quod
Conscientia
Voluntatem
de re
bene actâ
laudat. Id
que tripli-
cem ob ra-
tionem.*

Job. 9.
v. 28.

refertur
distin 5. c.
Ad eius.

digna sint egisse, secum ipse loquitur, sibi que persuadet? Cavit profectò huic periculo Christus ipse. Idcirco, inquit, *Cum feceritis omnia quæ præcepero vobis, dicite serui inutilis sumus.* An non exinde manifestum sit, actionibus nostris nullam deberi laudem, imo ex aduerso potius esse vitij condemnandas? Hoc igitur agendum esset Conscientiæ; reprehendere deberet actiones etiam præclarissimas, & non eas, quasi eximium quid actum sit, putidè apud se efferte. Et hæc quidem prima est objectatio.

Obiectio 2.
lætitiæ ex
benefactis
ori, vi-
detur esse
vana glo-
ria.

Altera ex hæc nascitur. Nam etiam si operibus benè & ex virtute peractis, aliqua detur à Conscientiâ approbatio, tamen gaudium quod exinde oritur, videtur omnino reprimendum. Quid enim est inanis gloria, tot Sanctorum Patrum exagitata & & condemnata sententiis, nisi ea quæ ex rectè factorum Conscientiâ oritur, mentemque incautam subrepat lætitiæ? Quòd si autem vanæ gloriæ fumis lætitiæ animi inspergitur, profectò minimè dubitandum est, reiicienda quin sit, neque vniquam Conscientiæ subiectis laudibus, temerè suscitanda. Hæc fere sunt quæ dictis opponi possunt, & verò etiam explicatione indigent. Primum igitur hoc paragrapho expedio; alterum sequenti.

Responde-
tur obie-
ctioni pri-
mæ.

Respondeo itaque, non nisi per errorem grauissimum dici, neminem nisi per insaniam iudicare posse, hominem sese esse frugi, bene agere, & laudabilem sese operam virtuti impendere; atque hoc sanctorum hominum praxi aduersari, vtpotè à quibus omnis sese demittendi impensè quærebatur occasio, nulla verò efferendi se. Temerè inquam dicuntur isthæc dicta. Adeo enim hæc Sanctorum praxi non officiant, vt sanctissimus quamuis esset Paulus, minimèque arrogans, tamen de Conscientiæ suæ pro se datâ sententiâ, mirum in modum exulteret, & sapientissimè gloriatur. Ita loquitur. *Gloria nostra hæc est. testimonium Conscientiæ nostræ.* Et quid quæso testabatur Conscientiæ? opera ab ipso præstita, rectè præstita, atque esse bona. At ex quo capite ita censet? Ex eo sanè quòd sincerâ mente, quòd bonâ fide, quòd simpliciter ex Conscientiæ dictamine ea peregerit. En verba Pauli exponentis quæ sit gloria, aut quòd sit Conscientiæ suæ testimonium, *quod in simplicitate cordis inquit, & sinceritate Dei, & non in sapientiâ carnali, sed in gratiâ Dei, conuersati sumus in hoc mundo; abundantius autem apud vos.* Ea vt quæ antè à me dicta sunt, confirmet Paulus; laudem nimirum

Gloriatur
de testimo-
nio Con-
scientiæ suæ
D. Paulus
& non glo-
riatur vanè.

2. Cor. 3.
v. 12.

1. Cor. 4.
23.

nimirum & gloriam cuique propriam à Conscientiâ esse petendam. Nam qui aliàs generoso animo dicebat, *Mibi autem promittitur est ut à vobis iudicet, aut ab humano die*, ecce nunc de Conscientiæ suæ testimonio, pleno ore, plenus gaudio gloriatur. Totum autem de quo tantoperè exultat Conscientiæ testimonium, paucis hisce verbis circumscribitur, *quod in simplicitate cordis & sinceritate Dei*, id est Deo cognitâ, iudicabit *ita conuersandum in hoc mundo*, prout conuersabatur; id est, ita egisse, prout Conscientia agendum præscriperat. En totam quam Paulus habebat & præ se ferebat latandi, imò & gloriandi materiam.

26.

Non tamen hic hæreo: sed jam sic tecum ago. Quòd si omnis Pauli gloria sit testimonium propriæ Conscientiæ, certum est, testimonium de re benè actâ Pauli Conscientiâ tulisse: quòd quantum intelligo nihil est aliud, quàm iudicasse, actiones præstitas, ex virtutis regulâ esse præstitas, ac proinde fuisse laudabiles. Nam si perperam acta fuisse Conscientia attestaretur, nullam sanè ex tali testimonio habuisset Paulus gloriandi materiam. Laudauit itaque Paulum Conscientia. Et cum Paulus à suâ Conscientiâ nihil differat, manifestum profectò est Paulum laudasse se. Et tamen, an vllus insanisse Paulum dicere audeat, nisi qui non vulgariter ipsemet insaniat? Nullus inquit. At Paulus ita de se sentire licitè poterat, cum id liquidò sciret, sanctitatis omnis apicem assecutum se. Itane verò? at vnde id rursus poterat dignoscere, nisi ex Conscientiæ suæ, singula quæ in simplicitate cordis & sinceritate Dei agebat approbantis testimonio? non igitur quia sanctum se nouerat, idcirco opera sua tamquam laude digna commendabat Paulus; sed quia singula quæ præstabat, opera, Conscientiæ testimonio approbabantur, idcirco de sanctitate suâ, de Dei, inquam, amicitia sibi præstitâ, iudicium poterat pro sano ferre. Non igitur dicat quis, insanorum esse laudare se, actionibusque suis album calculum adijicere. Sanè prudentis est scire quid quis agat, & de actionibus suis iudicium verum ferre. Insani est, laudes suas passim in vulgus temerè spargere; dotes animi aut corporis vbique ostentare, & forsitan eas quas non habet: insani est, de rebus à se actis nullum loquendi modum aut finem facere: insani est etiam quandoque, actiones suas ita omnibus velle commendari, quasi si nullum iis vitium

Et ostenditur, adeò non insanum esse quòd Conscientia se laudet, ut sine illâ laude nemo sit probus.

Quando sit insanum laudare se.

irrepperit: infani est, iudicare tam ingeniosè, tam prudenter; tam cautè agi & acta esse à se omnia, vt ab omnibus necessario sint approbanda. Hæc, inquam, omnia, aliquid intermixtum insanix habere possunt. Verùm si rectè aduertis, hæc ad Conscientiæ forum, jurisdictionemque non spectant. Iudicat illa, vt antè me dixisse memini, non an ingeniosè, non an cautè, non an ex humanis sapientiæ regulis, non denique an alienam approbationem & laudem merita sit actio quam præstitit; sed an benè actum sit, hoc est, an sincerè, an bonâ mente & fide. Hoc autem iudicare aded infani non est, aut arrogantis, vt sine hoc iudicio nemo possit esse vir probus, Conscientiæ, inquam, cultor suæ.

Quid in o-
peribus suis
rigidè atten-
derint san-
cti viri.

Ad sanctorum autem virorum praxim quod attinet, quasi si 27.
ipsis solemne fuerit sese etiam de bonis actionibus accusare, & verò etiam quasi de malè actis condemnare; id enim verò prorsus nego. Et quamuis errori huic, plurimorum recensitis exemplis, lætiam possem detrahere, vna mihi iam sufficit D. Pauli quam nunc protuli, & quidem irrefragabilis auctoritas. Equidem fateor, sanctissimos homines rigido prorsus examini actiones suas subiicere solitos, & non indiligenter fuisse perscrutatos, an non pæuus aliquis, quamuis exiguus, quique etiam minùs perspicacium aciem effugeret, fortassis virtutum exercitio sese insinuaerit: condemnasse verò actiones omnes utcumque ceciderint, id sanè dissiteor. Certum est, quòd quamuis ex. gr. oratio Religionis sanctissimum sit exercitium, tamen non ita sanctam esse semper quæ funditur, vt non aut diuturnitate moræ, aut mentis euagatione & incogitantia, aut etiam ex corporis labori renitentis inconstantia, venialem aliquam labem possit contrahere; quæ tamen orationis substantiam, vt sic dicam, non vitiat; quemadmodum neque farinam prorsus adulterat, si quid forte fursuris sit intermixtum. In hos tamen næuos Sancti viri inquirebant acerrime. Et sic verebatur opera sua Job, non quidem ne mala essent, quæ sciebat naturâ suâ esse sanctissima; sed ne à subrepentibus paulatim vitis, quidquam eorum bonitati detraheretur. Neque tam verebatur opera sua, quàm verebatur operibus; quorum bonitati, industria singulari præcauebat. Errores ergo inquirebant in actionibus suis Sancti; non vt operibus nigrum thera inirent, eaque condemnarent; sed vt si iis labis aliquid

aliquid ex humanâ fragilitate adhæsisset, istam illicò discuterent & emendarent. Neque verò quæ formæ suæ studiosa est virgo, vultûs sui speciem condemnare dicenda est, quòd minutim admodum in riuos maculasque exiguas speculo opposita inquirat, iisque adiuuentis, illicò ad manus veniat quasi si bellum vultui indixerit. Vultum certè non condemnat, sed riuos; hos autem dum condemnat, commendat vultûs speciem. Neque verò in maculas inquirat, vt iis repertis sese deformem iudicet, formosa cum sit; sed vt inuentas deleat, ne formæ pergant officere. Talis, inquam, Sanctorum mos est: riuos in actionibus etiam sanctissimis inueniunt, ad quos aliorum oculi caligarent. Verùm iudicasse eos, actiones omnes perperam à se esse institutas, orationem nullius fuisse meriti, idè quòd euagatione mentis interpolata fuerit; corporis afflictiones, eleëmofynas, aut alia iustitiæ opera, mala fuisse, quòd vana iis sese gloria interseruerit; colloquia corporisque recreationes sceleratas fuisse, quòd modum aut aut tempus aliquantulum excesserint; aliaque eiusmodi, actiones suas ita vitiasse, vt malas habendas duxerint; hoc, inquam, penitus nego eos iudicasse, & dicta eiusmodi, piæ cuidam, vt sic dicam, sacrarum rerum ignorantia censeo tribuenda.

*Explicatur
compara-
tione*

28. Quid enim? an ergo Sancti pro gratis sibi à Deo præstitis, gratos sese non præstitère largitori tam munifico? Gratias autem fauoresque è cælo percepisse se si agnoscant, sanè istud etiam sciuerè, an gratis sibi concessis rectè sint vsi. Vsi verò iis rectè si fuerint, consequens est vt sciant benè aliquid à se esse præstitum: nisi fortè dicas, benè aliquid posse fieri ab ignorante, an benè operetur an malè, id est, sine boni aut mali Conscientiâ.

scire oportet an benè egeris vt Deo gratus sis.

29. Atque vt errorem hunc multis magis detraham, istud hîc pertransennam dicendum est, falli plurimos, quòd examen nocturnum Conscientiæ, cui multum assueuere pii homines, inquirendis tantummodò peccatis, quæ per diem commissa sunt, credant institutum. Falluntur, inquam, si hanc totam esse putant examinis materiam. Fateor ideirò institui, vt in actiones præteritas inquiratur: & quidem si peccatis fuerint inuolutæ, vt illicò desleantur, & non procrastinatâ pœnitudine, contractæ fordes vt deleantur, pristinusque redeat animæ nitor. Sed quid si actiones inueniantur bonæ, aut certè maculis tantum exiguis interspersæ? Tum sanè agenda sunt Deo grates oppidò maximæ, bono-

Et ad grates exhibendas institutum est magna ex parte examen quotidiani Conscientiæ.

bonorum omnium largitori, & per quem stetit, à te actum quòd sit bene. Hæc enim uerò est animi, virtutes suas agnoscentis, demissio; agnoscere per quem sis id quod es; eique tribuere actionum à te bene præstitarum, uti originem, ita & laudem. Grates autem quomodo præstabis Deo, nisi bonitatem actionis agnoscas, ad quam exhibendam, usus te Deus fuerit ut instrumento? Hoc itaque agnosce, & non de nihilo lætus es, quia non de nihilo gratus. Hanc autem examinis instituendi formam, præterquam quòd à Sanctissimo Patre nostro Ignatio descriptam acceperimus, etiam à D. Chrystostomo inuenio olim traditam, ac in duo membra disunctam. *Quando in lectum tuum ueneris, inquit, ... dicit in corde tuo & in animâ tuâ; Expendimus diem ð anima! quid boni fecimus, aut quid malè operati sumus? Et si quid boni feceris, age Deo gratias; si quid mali, de cetero ne facias.* Etiam igitur ex D. Chrystostomi mente est, rem à se actam dignoscere, & siquidem acta sit bene, id etiam sine temeritate ullâ, posse, imò debere iudicari.

D. Ignat.
I. Exercit.D. Chryf.
hom. 2. in
Psal. 50.
co. 1.Responde-
tur ad lo-
cum D.
Gregori.

Cur ergo, inquires, D. Gregorius asserit *Bonarum mentium esse proprium, ibi culpam agnoscere ubi culpa non est?* Palmaria uidetur esse hæc à tanti viri auctoritate desumpta difficultas; gaudeo nihilominus eam mihi esse obuolutam. Scio multorum Theologorum ingenia torsisse hanc sententiam, & varia à variis enodandæ difficultati afferri acuta & præclara. Et quidem D. Antoninus ut se expediât, dicit *culpam agnoscere*, nihil aliud esse nisi *culpam timere*. At præterquam quòd id sit distorquere verba Pontificis, ego istud nequidem satis intelligo, cur bonarum mentium sit, culpam timere ubi culpa non est. Id quid bonarum mentium proprium esse video, cauere ne subrepat malum, illudque fugere dum præsens est. Sed cur timere debeo, ne vipera hîc me mordeat, ubi vipera non est, nec prima quidem viperæ vestigia? Sic sanè, culpam timere ubi culpa est, id verò video bonarum mentium qui sit proprium; at verò eam timere, ubi non est, pace D. Antonini dixero, me penitus non percipere, bonarum mentium id qui sit.

D. Anton.
p. 3. tit. 3.
c. 10. §. 10.
reg. 6.Bona mens
sumitur à
D. Gregorio
pro simplici
& ignorantia.

Aliis alii modis nodum hunc conantur dissoluere; sed ego ne nodum quidem video, si quid sint hoc loco *Bonæ mentes*, rectè exposueris. Bonas enim mentes hic vocat Gregorius, mentes rudes & simplices; antiquæ; sed parum in rebus agendis institutæ

31.

tutæ probitatis. Sic autem *Bonarum*, id est, simplicium mentium, fateor proprium esse culpam aliquo modo aut etiam omninò agnoscere, vbi culpa non est; hoc enim est simplicem esse & rudem. Hanc autem sententiam & mentem esse Gregorii, patet ex ipso orationis contextu, & responsi naturâ. Quærebatur nimirum ab Augustino, Angliæ Episcopo, inter alia, an mulieribus, tum cùm illi sexui morbis consuetis, menstruis, inquam, implicentur (sit verbo venia, vt constet de mente Gregorii) an, inquam, eo tempore sacra eis deneganda Synaxis esset. Et rursus, an rectè agerent, quæ tum à tam sancto mysterio suâ sponte abstinerent; esse enim non paucas quæ id sibi religioni ducerent: prout & nunc non paucos videas, qui illoto ore, nefas esse, quamvis per errorem ducunt, hæc sacra suscipere. Quæstionem sic dissoluit magnus Gregorius: Synaxim eis denegandam non videri, & rectè agere eam cùm petunt. Verùm si quæ ex mysterii reuerentiâ, cui sordes has corporis putant officere, vsum sibi Communionis interdicat, laudandam esse potius quàm reprehendendam. En verba Pontificis. *Si ex veneratione magnâ percipere non presumit, laudanda est; sed si percipiat, non iudicanda.* Et prioris quidem sententiæ rationem subjicit. *Bonarum quippe mentium est,* inquit, *ibi etiam aliquomodo culpam agnoscere, vbi culpa non est.* Vt autem probet culpam non esse, illicò addit, *quia sæpè sine culpâ agitur, quod venit ex culpâ,* scilicet Adami, prout hæc & reliquæ omnes infirmitates veniunt. *Vnde etiam,* inquit, *cùm esurimus sine culpâ comedimus, quibus ex culpâ primi hominis factum est ut esuriremus.*

32. En sensum D. Gregorii; quem quidem iudico esse apertissimum, verum, & genuinum; neque vllis explicationibus intricandum, si per *Bonas mentes*, mentes simplices & ignorantes intellexeris; quas quidem, præsertim in hæc materiâ latis sordidâ, neque pro populo multum explicandâ, simplicitati suæ & ignorantia committendas, in eâque relinquendas esse iudicat Pontifex, ne simplices animæ aliquod arripiant fortassis offendiculum: præsertim cùm sine peccato vllò à Communione licitum est abstinere. Neque sensum hunc video Syluestro displicere, qui durius etiam bonæ mentes quid hinc sint, explicat. *Hoc est bonarum mentium,* inquit, *proprium: sed non in quantum sunt bone moraliter, sed in quantum naturaliter sunt male ex defectu rationis non*

N n

potentis

Sylvester
verbo
scrupulis.

potentis iudicare verum, propter complexionem melancholicam, vel alias causas scrupulositatis. Ita ille. Dicamus autem naturaliter esse bonas, hoc est simplices; & plana erit oratio. Judicant enim culpam esse, non quia moraliter ipsa bonae sunt, sed quia naturam suam bonae sunt, hoc est simplices, & quidem ex rationis defectu. Neque verò mirum est D. Gregorium bonas mentes cum simplicibus confundere. Nam praeterquam quòd id linguis vernaculis, quibus nunc utimur, passim in usu sit, video etiam hunc simplicis & boni promiscuum sensum Latinis non displicuisse. Plinius certè sic loquitur, *Bonitas*, inquit. *Et simplicitas uxoris.* & Cicero ipse boni vocabulum sic detorquet. *Consules duos bonos quidem, sed tantum bonos amisimus.* Quid est autem tantum bonos, nisi quod vulgo dicimus simplices, & ad res gerendas inhabiles? Itaque consent sibi D. Gregorij & verba & mens; & ex hoc loco non conficies, sanctitatis indicium esse culpam fingere aut agnoscere ubi culpa non est, sed mentis non satis sobriè sapientis, aut certè ignorantiam, quae simplicitati ignoscenda est, temere implicatam.

Plinius apud Lucium in azario ling. Lat. Cicero ad Brutum.

Respondetur ad locum ex Evangelio de promptum.

Jam verò quòd ad auctoritatem Christi attinet, discipulos suos sic instituentis, ut cum fecerint omnia quae praecepta sunt, dicant seruos sese esse inutiles; id sanè à me dictis minimè officit. Non enim praecepit Christus, ut sese malos seruos dicant, sed inutiles. Quod quidem triplici potest ratione explicari. *Primo* ut quaecumque demum virtutum opera à nobis fuerint praestita, etiam accuratissimè & sanctissimè, tamen de iis tam tenuiter esse sentiendum, ut naturam suam prorsus inutilia esse agnoscamus, quibus amicitiam Diuinam, caelestemque gloriam consequamur; quae non operum coaenita praestantiae & merito naturali quasi de condigno tribuuntur, sed Gratiae Christi dantis dignitatem supernaturalem operibus, & Dei ea acceptantis atque ita remunerari decernentis mero beneplacito. *Secundo* inutiles nos esse seruos fatendum est, licet omnia à Deo praecepta fuerimus executi; quia opera nostra nihil commodi Deo afferunt; neque quidquam pro eis gratiae Deus debet, cum nihil ei sit praestitum, quod non jure seruitutis debebatur. Et hunc sensum verbis suis praestituisse Christum, declarat orationis contextus. Cum enim petiisset, *Numquid gratiam habet (Dominus) seruo illi, quia fecit quae ei imperauerat? Non puto.* Mox subjungit. *Sic et vos,*

33.

Lucæ 17. v. 9. 10.

Et vos, cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite serui inutiles sumus; quod debuimus facere, fecimus. Quod si fecerint quæ debuerant, certè fecère quæ bona erant; non enim facere debebant mala. Igitur cum sciuerint fecisse se quæ debuerant, sciuerunt sanè fecisse se bene, atque adeo bonum de suis actionibus tulere iudicium. Et hoc debuere ferre, ex mente Christi, vt nihilominus sese seruos faterentur inutiles, id est obsequiis suis nullum Domino conferentes commodum. Tertio locum hunc sic interpretatur D. Augustinus, dicite serui inutiles sumus, seu superuacui, id est vacantes. Quasi sicut Christus, agendum esse tam strenuè cum Deo, vt cum omnia fecerimus quæ præcepta sunt nobis, non putemus nos muneri satisfacisse si deinceps vacemus ab opere; sed illicò accurrendum esse ad Deum; nouaque operum virtutumque exercitia esse petenda, ne vlla vitæ nostræ pars à Dei obsequio vacet. Itaque peractis omnibus, dicite serui inutiles, hoc est, vacantes sumus, quod debuimus facere fecimus; absoluius nempe imperata, & sic noua deinceps poscimus imperia. Atque ex his huius loci expositionibus, satis jam constare arbitror, nullum ex hæc Christi sententiâ dari patrocinium iis, qui animo sanè remisso & imbelli, iudicant actiones omnes in malam partem esse trahendas, neque vquam approbandas, sed contra potius condemnandas.

34.

Imbellis dixi ignauique animi esse ita secum agere; & quamuis qui illius genij sunt, sanctitatis adipiscendæ magnum in deprauiis hisce de se iudiciis credant se habere adiumentum, insignem nihilominus hîc rethnam dæmonis video & fallaciam. Persuadere nimirum nititur, vt semper iniquis oculis actiones suas homines, cæteroquin optimi, conspiciant, de iis in malam partem semper sentiãnt, ac denique vt condemnent; idque demissionis humilitatisque falso sub prætextu. Interim alia prorsus est ei mens. Animos ad bene agendum promptos aliàs atque alacres, nititur infringere. Certum est enim, vt rectè factorum Conscientia animos addit vt plura quis audeat; suoque exemplo exciratur quis, vt ad maiora aspiret. Dei adiuuante gratiâ, cum agnoscit ea quæ præstitit bene successisse; ita nihil adeo animos deiecit, hominemque in omnem trahit ignauiam, quam si videat, omni etiam adhibito conamine, nihil quidquam se proficere, nihil agere quod laude dignum sit, nihil quod non

Quid significet seruus inutiles.

Aug. l. 2.
Euan. qu.
q. 39.

Diabolus
persuadere
nobis vult
actiones
omnes esse
condem-
nandas
e. inquam
malas.

meritò reprehendatur & à Deo, & à se. An non hoc est ignauum tœdium actionibus inducere? Sanè reprehende quotidie & identidem puerum summâ diligentîâ characteribus formandis incumbentem, neque quidquam eorum quæ pinxit commenda; velle, reuelle apices singulos; citò destituetur animis, nihil aget; & si nihilominus cogatur scribere, lentâ calamum trahet manu. Hoc igitur Dæmonis artificium attende, & caue ne dum censor tuiipsius vis esse nimium rigidus, imbellis fias & ignauus virtutis executor. Nolo sanè palpari errores; sed fingendi non sunt vbi non sunt: & dum perperam factis debita adhibetur reprehensio, sanè laus sua bonis actionibus, quæ tota in Dei gloriam cedit, à Conscientiâ, æquo nimirum iudice, minimè est deneganda.

§. V.

Gaudium ex Conscientiæ bono testimonio exortum adeò non esse vanam gloriam, ut contra sit maximè solidum & meritorium, demonstratur.

*Ex laude
Conscientiæ
Gaudium
Voluntatis,*

*imo & cor-
pori voluptas
oritur,*

*Quæritur
an Gaudium hoc
non sit inani
gloriæ.*

VT ergo officio suo functa est Conscientia, benignamque de actionis peractæ probitate sententiam tulit, in quâ, quæ sola à Conscientiâ expectari potest, voluntatis laudem diximus consistere; tunc minimè dubium est, quin pro ingenito naturæ rationali laudis studio & amore, mentem subeat inexplicabile quoddam Gaudium: quod sæpenumerò ita effertur, totamque ita complet animam, ut præ nimiam abundantiam corpori superfluum, illud etiam deliciis afficiat exquisitissimis. Gaudium animi, diximus esse quietem Voluntatis insidentis quoddammodo bonis à se partis; sibi que complacentis, Conscientiæ quod fecerit fatis. Corporis vero deliciae, sanguinisque quam animi Gaudium excitat impetiginem, gratumque sensum, propriè voluptatem voca. Et quidem de his secunda inferebatur quæstio; nimirum an Gaudium hoc, eiusque affectus, non sit ea quæ tantoperè condemnatur vana gloria? an non saltem vanitatis hujus contrahendæ periculo mens exponatur; ac proinde an non satius fuerit Gaudium hoc coercere & contrahere, ne se efferrat,

35.